3. Загревський Є. І. Безсполучникові складні речення з пояснювальним компонентом у сучасній українській мові : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Є. І. Загревський. – Харків, 1999. – 21 с.

4. Остин Дж. Слово как действие / Дж. Остин // Новое в зарубежной лингвистике: Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. XVII. – С. 22–131.

5. Почепцов Г. Г. О месте прагматического элемента в лингвистическом описании / Г. Г. Почепцов // Прагматические и семантические аспекты синтаксиса. сб. науч. трудов. – Калинин, 1985. – С. 12–18.

6. Серль Дж. Классификация иллокутивных актов / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике: Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. XVII. – С. 170–194.

7. Серль Дж. Что такое речевой акт? / Дж. Серль // Новое в зарубежной лингвистике: Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. XVII. – С. 151–169.

Lyudmila Bot'

Specific explanatory structures in speaking primary school children

The article deals with the analysis of specific explanatory structures in speaking primary school children. The study was conducted in the situation-pragmatic perspective, found wide illocutionary potential explanatory structures.

Keywords: speech act, illocutionary force of directive, komisyve, rekvestyve, expressive, explanatory structure.

Вікторія Руденко

ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (МОВНИЙ АСПЕКТ)

У статті розглянуто особливості віртуальної комунікації в мережі Інтернет та вплив Інтернет-спілкування на формування мовної особистості. Здійснено аналіз окремих мовних засобів спілкування в Інтернеті, виокремлено основні етикетні аспекти комунікації в цій мережі.

Ключові слова: Інтернет-спілкування, Інтернет-жаргон, етикетні формули Інтернет-спілкування, мовленнєва поведінка в мережі.

У XXI ст. Інтернет-спілкування так тісно ввійшло в життя людини, особливо молодої, що психолінгвісти виокремлюють новий тип мовної особистості – «особистості, що переважну більшість часу спілкується в соціальних мережах», «особистості, яка не уявляє власної комунікативної діяльності без он-лайн-спілкування» [3]. У зв'язку з цим учені зауважують, що відбувається не лише трансформація свідомості особистості, а й організація нового мережевого мислення [5]. Безперечно, що такий інформаційний простір впливає на мовну ситуацію в країні, є специфічною сучасною інформаційною реальністю з промовистою назвою Інтернет.

Особливий функціональний різновид мови – мова електронних засобів комунікації – почав привертати увагу вчених-філологів ще наприкінці XX – на початку XXI ст. Так, А. Атабекова [1] дослідила специфіку мовного подання інформації на web-сайтах, О. Романов [4] вивчав закономірності формування та функціонування лексики сфери комп'ютерних технологій загалом, а також

особливості її уживання в реальних ситуаціях спілкування, Р. Газізов [3] у своїх працях звертався до проблеми нормативності мовленнєвого етикету в віртуальній комунікації. Т. Виноградова [2] стверджує, що цілком слушно можна говорити про зародження нового стилю спілкування – Інтернет-спілкування. Вітчизняний мовознавець О. Тур [7] аналізує особливості мови віртуальної комунікації як особливого стилю спілкування. М. Столярова [6] має вагомі напрацювання, які стосуються етикету у віртуальній англомовній комунікації. Проте всі науковці зауважують, що проблема Інтернет-спілкування залишається невивченою, малодослідженою. Очевидно, такий стан справ зумовлений тим, що більшість учених не мають практичних навичок спілкування в мережі, володіють інформацією про Інтернет-жаргон, Інтернет-сленг на теоретичному рівні розуміння цього явища. Проблема, яку розглядаємо, надзвичайно вузько порушена в працях українських дослідників, на відміну від російських.

Метою нашої публікації є визначення ступеня й характеру впливу Інтернету як засобу масової комунікації на формування мовної особистості. Поставлена мета передбачає виконання низки завдань: з'ясувати теоретико-практичні підходи науковців до вивчення ролі Інтернет-спілкування в мовленнєвому розвитку людини; проаналізувати походження окремих мовних засобів, характерних для стилю Інтернет-спілкування; визначити етикетні особливості мовлення в глобальній мережі.

Нині питання про зарахування Інтернету до числа засобів масової комунікації залишається дискусійним в науковому світі. Але значний вплив всесвітньої мережі на особистість (йдеться не лише про мовний аспект проблеми, а й психічний, соціокультурний, інтелектуальний) ніхто з науковців не заперечує. Залишається констатувати, що Інтернет як глобальна соціально-комунікативна мережа призначений для задоволення інформаційно-комунікативних потреб особистості. Але, на жаль, простежується тенденція до виокремлення Інтернету як єдиного джерела комунікації.

Вважаємо слушним виокремлювати стиль Інтернет-спілкування, оскільки більшість молоді не лише активно спілкується в мережі, а й створює своєрідні мовні одиниці віртуального світу, які не поступаються жаргонам в'язнів, а подекуди є навіть більш незрозумілими й невмотивованими для людини, далекої від віртуального світу. Крім того, опитування студентів I–IV курсів Черкаського національного університету ННІ української філології та соціальних комунікацій продемонструвало надзвичайно широку обізнаність (150 осіб) у значеннях мовних одиниць Інтернет-жаргону, на відміну від викладачів, які не можуть витлумачити більшість згаданих лексем. Наприклад, *опера, оперета* – інтернет-браузер Opera; *гуглити* – щось шукати в мережі через Google – найпопулярніший пошуковий сервіс; *ламер* – новачок; *баян (боян, боянчег)* – загальновідоме, те, що всім набридло; *юзати* – користуватися; *флудер* – людина, яка багато та беззмістовно коментує подію, явище; *трабли* – проблеми з налаштуванням Інтернету; *пост* – повідомлення на форумі; *жаба, фотожаба* – слова, пов'язані з програмою, яка дозволяє обробляти фотознімки (Photoshop);

дякс – поєднання українського «дякую» та англійського «thanks» тощо. Зауважимо, що для Інтернет-спілкування є характерною специфічна лексика, так звані абревіатурні мовні засоби іншомовного походження, які зрозумілі кожному користувачеві мережі. Наприклад, IMXO (англ. In My Humble Opinion) – по-моєму..., як на мене, lol – (англ. Laughing Out Loud) – регочу на всю горлянку, 4u – (англ. For You) – для тебе. Новачку в Інтернет-мережі будуть незрозумілими деякі комбінації розділових знаків, символів, що позначають різні емоційні стани – смайли. Наведемо приклади деяких смайлів **:-)** – посмішка, **:-/** – розчарування, **:-[** – незадоволення, **:-X** – мовчу, =8-[…] – переляк, **:-(-** сум, **:-)*** – поцілунок. Наведені мовні засоби функціонують не лише в мережі, а й переходять у повсякденне розмовне мовлення.

Навіть пересічного користувача (не філолога) може вразити суцільне ігнорування комунікантами нормативності мовлення щодо орфографії, граматики, пунктуації та ін. На думку М. Столярової, віртуальна комунікація як явище нове спирається на динамічну технологію, тому правила її реалізації продиктовані швидше прагматичним розумінням зручності й швидкості комунікативного акту [6, с. 4]. Вважаємо, що філологічно грамотна людина ніколи не дозволить собі нехтувати правилами орфографії задля оптимальної зручності висловлювання. А суцільна неграмотність свідчить про низький рівень освіченості учасників спілкування, причому, чим молодший вік комуніканта, тим більша кількість помилок у висловлюваннях.

Характерними ознаками Інтернет-стилю вважаємо гіпертекстуальність, спонтанність, письмово-усну форму спілкування (незвичайну форму реалізації мовлення – усного за внутрішньою концепцією, але реалізованого в письмовій формі). Слід зазначити, що кожному стилю спілкування притаманні певні норми й правила мовленнєвої поведінки, тому, умовно розглядаючи Інтернет-комунікацію як стиль спілкування, вивчимо проблему дотримання комунікантами норм мовленнєвого етикету, що забезпечують успішність будь-якого комунікативного акту, зокрема й у мережі.

Актуальність досліджень проблем Інтернет-спілкування, етикету в мережі зумовлена ще й тим, що дедалі більше зростає аудиторія користувачів Інтернет, а отже, важливим стає вивчення принципів, законів і правил комунікативної взаємодії у віртуальному просторі. Рекомендації й поради щодо належної поведінки в Інтернеті мають зазвичай неофіційний характер і отримали назву «нетикет» (нет (Інтернет) + етикет), або «мережевий етикет».

К. Смолянинова наголошує, що мовленнєва норма спілкування – це мовленнєво-комунікативні права й обов’язки особистості. Головним складником мовленнєвої культури є національна культурно-мовленнєва традиція, що реалізується в етичних установках спілкування [5, с. 102]. Українські інтернет-користувачі в онлайн-спілкуванні частіше послуговуються традиціями російського мовленнєвого етикету. Це, можливо, є наслідком того, що в реальному мовленні комуніканти частіше обирають російські етикетні формули («*прівєт*» – замість *привіт*, «*спасіба*» – замість *дякую*, «*спокойной ночі*» замість *на добраніч*). Спілкування, яке відповідає нормам етикету – це спілкування, що регулює взаємостосунки людей у соціумі, явище надскладне й

багатоаспектне. У реальному житті кожна вихована людина щодня багаторазово використовує у власному мовленні етикетні формули привітання, подяки, побажання, прощання тощо. Немає сумнівів у тому, що люди не задумуються над тим, яку етикетну одиницю застосувати в певній ситуації. Коли ж говорити про Інтернет-спілкування, то можна припустити, що відбувається проектування реального спілкування на віртуальне, у цьому разі можна провести аналогію між чатом, форумом та усною бесідою, вираженою в письмовій формі. Зазначимо, що проведене дослідження Інтернет-спілкування доводить, що спілкування в режимі он-лайн позбавлене ввічливості, елементарних правил комунікативного етикету. Рідше спостерігаємо нейтрально-нормативну форму ввічливості, частіше – грубість, невихованість, лихослів'я.

Ми проаналізували спілкування в соціальних мережах, форумах, чатах, ICQ та виявили типові формули, які важко назвати етикетними. Наведемо конкретні приклади:

1. Для привітання учасники Інтернет-спілкування найчастіше використовують такі мовні одиниці: *прівєт; привітики!; прівєт, народ!; ягділа?; драстя!; здарова!; так, ну шо… прівєт чи шо?; прівєєєєєєєєтттт!*

2. З метою спонукання до спілкування: *Давайте общаться!; пішли в приват; дівчата з Черкас, прийом..?; у кого єсть аська, стукайте* та ін.

На відміну від чату, який не має чітко сформульованої теми спілкування, форум є тематично організованим середовищем електронної комунікації, тому його користувачам не варто вживати ніяких формул, що спонукають до спілкування.

Досить часто учасники чат-спілкування з'ясовують місцезнаходження співрозмовника: *дівчата, налітай на парнішу з Черкас!; дівки з Черкас є?; Черкаси не пролітали?; Черкаси, привіт!; Черкаси, аааааауууу!; тут Черкаси є? чи всі вимерли?* тощо.

Учасники форуму зазвичай не цікавляться, звідки їхній співрозмовник, оскільки досить часто вони самі вказують місцезнаходження під аватаром (картинкою, яка характеризує конкретну людину), хоча ця вказівка може бути абстрактною: *Чикаго (мається на увазі місто Черкаси); Файна Юкрайна; глибинка; юзе (південно-західний район Черкас); звідки не повертаються* тощо.

Найбільш поширеною формою закінчення комунікативного акту в чаті найчастіше використовуються формули: *удачки!; з вами сьодня нецікаво; нічого нормального, виходжу в реальність; па-па!; всім пока!; досвідос* тощо.

Аналіз практичного матеріалу доводить, що учасники Інтернет-спілкування досить часто порушують традиційні норми мовленнєвого етикету, завершуючи своє перебування в мережі нівелюванням завершальної стадії розмови – прощання, виходять з комунікації без використання будь-яких етикетних формул. Вважаємо, що це не є порушенням норм мовленнєвого етикету в межах чатів, форумів, оскільки в безперервному потоці повідомлень досить важко помітити співрозмовника, який вийшов з мережі. У випадку дотримання правил мовленнєвого етикету, що стосуються обов'язкового привітання й прощання, відбулося б суцільне мега-повідомлення з відповідних фраз.

Підсумовуючи, зазначимо, що мережа Інтернет запроваджує нові стереотипи міжособистісної мовленнєвої поведінки, а також нову форму існування власне мови й комунікації в цілому. Новий стиль життя вимагає трансформації старих мовних засобів комунікації або вживлення в нього нових. Так, сленг є загальновживаною лексикою в Інтернет-користувачів, що відповідно наближує віртуальну комунікацію до жанру усного розмовного мовлення.

Про те, що Інтернет-мовлення перебуває на межі з усним, свідчать специфічні закреслення, виділення. Тобто, закреслене слово означає те, що співрозмовник спочатку нібито хотів сказати, але потім передумав і закреслив, так звана обмовка в мовленні, що є звичним явищем для усного спілкування. Наприклад, *«суржик це ~~мова~~язик, яким ~~розмовляють~~розговарюють в Україні»* , *«сказав – ~~забув~~ зробив»*.

Мовленнєвий стиль віртуальної комунікації перебуває в тісному взаємозв'язку з традиційним розмовним стилем, потребує окремих ґрунтовних наукових досліджень, оскільки є специфічним стилем розмовного мовлення переважної більшості молоді, зокрема студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атабекова А. А. Интернет как средство социокультурной адаптации изучающих иностранный язык // Материалы II Всероссийской конференции «Иностранный язык в системе непрерывного образования: проблемы преемственности» / А. А. Атабекова. – Пермь, 2000. – С. 52–57.

2. Виноградова Т. Ю. Специфика общения в Интернете: Лингвокультурологический аспект / Т. Ю. Виноградова. – Казань, 2004. – С. 63–67.

3. Газизов Р. А. Речевой этикет в Интернете / Р. А. Газизов. // Культура общения и ее формирование. Вып. 19. Межвузовский сборник научных трудов– Воронеж : Истоки, 2007. – 174 с.

4. Романов А. А. Социокультурные и психологические аспекты коммуникации / А. А. Романов. // Международная конференция: «Психология общения: Социокультурный анализ» – Материалы конференции. – Ростов-на-Дону, 2003. – С. 270–272.

5. Смолянинова Е. С. Нормы речевого этикета в виртуальной коммуникации / Е. С. Смолянинова // Вестник Воронежского государственного университета (Филология. Журналистика). – 2009, № 2. – С. 101–103.

6. Столярова М. О. Етикет у віртуальній англомовній комунікації (на матеріалі чатлайнових сесій) : дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2005. – 20 с.

7. Тур О. М. Норми мовленнєвого етикету та особливості Інтернет-спілкування / О. М. Тур // Матеріали Всеукраїнської конференції «Язык, речь, речевая коммуникация» [Філологічні науки]. – Кременчук, 2009. – Вип. 7. – С. 85–90.

Victoria Rudenko

Peculiarities of virtual communication

The article views the peculiarities of virtual communication in Internet and the influence of Internet communication on forming a linguistic personality. Separate linguistic means of communication in Internet are analyzed, main etiquette aspects of communication in this network are singled out.

Key words: Internet communication, Internet slangs, etiquette formulas of Internet communication, speech behavior in the network.